

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetést és hirdetést pénzes a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Igaz mérték.

I.

Ultramontán mérték reánk.

Biharmegyében Tenkén lakik egy gör. kath. oláhból r. kath. magyarrá átalakult urhölgy, a ki azt tartja, hogy református ember nem is lehet művelt. Saját szavai és hasonló vélekedésben vakbúgó pápisták, kik reform. emberekkel keveset érintkeznek, elég nagy számmal élnek, ha szinte azt olyan élesen ki nem nyilatkoztatják is.

Hát ezek az elfogult katolikusok nagy gyönyörűséggel szemlélhetik most azt az emelkedett, azt a magas színvonalon álló irodalmi műveltséget, melylyel az ultramontán klerikális sajtó tárgyalja a felekezeti kérdéseket; helyesebben: támadja a protestántizmust és a vezető prot. egyéniségeket. Ellenben minket, *mint magyarokat* szégyennel fájdalommal és aggodalommal tölt el az a hang, mely oly feneketlen gyűlöletet lehell és a mely e gyűlölet miatt minden tisztességről megfélekedezik, az az elvakultság, melyben magyar emberek ismét képtelenek észrevenni, azt a sötét hatalmat, mely mint a magyarnak 4 száz év óta megölő ellensége, kívülről szítja a viszálykodás tüzét, hogy ezzel a magyar emészsze fel a magyart, az az elfogultság, melynek mértéke a hazai protestántizmusra, prot. kiváló embereinkre olyan hamis. Ma faragatlan, nyers kálvinisták azon a hangon beszélni sohasem fogunk, a harcnak azt a modorát nem utánozzuk, egyáltalában mi nem is harcolunk, mi harcot nem kezdünk, hiszen a magyar protestántizmus ma már egy beteg ember, mely harcra képtelen, örül, ha élni hagyják. A Sancho Panza neve* bizony nem mi ránk illik. Az ultramontán klerikalizmus hadakozik széles e föld kerekében, legkiváltkép nálunk láthatatlan ellenség

* Gy. Fehérvári „Közművelődés.”

ellen. Mert mi magyar protestánsok nem hogy üldöznénk a katolikusokat, de a magunk igazaiért sem merünk szót emelni. Megelégszünk azzal, talán inkább is illik hozzánk, hogy rámutassunk az ultramontán mérték igazságára itt és ott.

Legközelebb az „Erdélyi Prot. Lap.” közöl szemelvényeket a gyulafehérvári „Közművelődés” 16-ik számából, mely neki ront a Dr. Tüdös István 15. pontjának. Theol. tanárok a r. katolikusoknál így irnak: „Hogy sáros az a patak, a honnan ezek a pontok erednek, azon senki emberfia ne csudálkozzék, minthogy reformátusok laknak ott, a hol pedig ilyenek vagynak, ott a mi urunk Kálvin János születése óta semmiféle víz se volt tiszta: sem az erkölcs, sem a becsület, sem a *türelem* (!) sem a hit, sem a felebaráti szeretet, de legkevésbé mégis az igaz jó szándék vizei” . . . . „Ez az ő élet-elemek” (t. i. a szenny, a piszok.) „Mert a protestáns természetrajz tanúsága szerint nem azért protestánsok ők, hogy igazat is beszéljenek, avagy a megismert igazság ellen ne tusakodjanak” . . . . „Igaz jólét, nemzeti nagyság és erő, béke és megelégedés csak akkor fog ismét visszatérni, ha csakugyan teljesül, a mitől Patak tüdöse annyira fél. Mert itt e földön minden békességes, társas együttélésnek főakadályai a magyar *reformátusok*.* És mert az Isteni gondviselésnek meg vannak a maga utjai, úgy látszik, hogy ez évszám (1895.) utmutatója lesz a magyar kálvinistaságnak oda, a hová való: a pokolba. Hát ez így elég jól is van . . . . „Hogy nagy jót tenne a hazával, a ki tőlük (a kálvi-

* Rámutatok itt is „Epilogus stb.” cikksorozatomban említett ama körülményre, hogy a klerikalizmus főbotrányköve a kálvinistaság, hogy az erdélyi „Közművelődés” mindenütt reformátusokat, kálvinistaságot emleget, ez nem esetlegesség; ez tudatos eljárás. A nemzetközi ultramontanizmus, a bécsi Kolonics-féle politika a tiszta magyarságból álló református egyház köszirtjén törik össze mindig: innen a sötét gyűlölet azoknál ez ellen!

nistáktól) megmentené őt, azt ime én megirom, mert sokan hiszik.“ . . . „Hogy nekik nincs püspökük? hát hiszen hitük sincs; a hol pedig a ker. hit nincs, minek oda püspök?!“ . . . „A *tisztességtelen* politika mindig Kálvinista monopolum volt s ma is az, azzal a különbséggel mégis, hogy ma már a kazárokkal kell rajta megosztozni.“

Azonban e gyűlölködés nem nekünk árt, magát a gyűlölködőt, a hamisság mértékét alkalmaszó klerikalizmust fogja ez lejártni előbb-utóbb. Kifejezést adok e helyen is azon meggyőződésnek, hogy a közvélemény bizonyosan undorral fog elfordulni e nemtelen durvaságoktól, mert ezek egyenes úton fogják rávezetni az eddig tévedésben élöket is, annak felismerésére, hogy ott, a hol a harc minden emberieségből kivetkőzve folyik, igazság nem — csak személyes, csak önző hatalmi érdek lehet. Mi, ha csak a bosszu, a megtorlás káröröme élne bennünk, ha ezekben az emberekben csak ellenséget látnánk: még azt kívánhatnánk, hogy minél többet az ilyenekből! minél mélyebben a sülyedésbe! Hiszen annál biztosabb a kimulás. Ezek a jelek ugyanis a törbe esett vadnak kétségbeesett vagdalkozásai, mikben maga magát marja össze. A horogra került cápa farkának szörnyű csapkodásai jutnak eszünkbe, mik hullámokat vernek magasra és örvényt vágnak a hánykódó feneállat körül, és szinte megelevenül előttünk az Ézsaiás 27. 1. versének szörnyű állatja, „a

kegyetlen hosszú Leviatán kígyó és a tekergő Leviatán kígyó, a tengerben való nagy sárkány, kit az Ur öl meg.“ — Azonban bennünk magyar reformátusokban, kik akadályai vagyunk — a „Közművelődés“ mértéke szerint — a nemzeti jólét, nagyság erő, békének stb. sokkal erősebb ez őrzöngések láttán a hazafiúi aggodalom, mint az ellenfél bukása feletti öröm. Mert mi *magyarok* vagyunk, *tiszta igaz magyarok*, kiknek ez a haza egyetlenünk, egyetlen menedékünk e földön, melyen kívül számunkra nincs hely, a mely hazára, mi koldus reform. magyarok azzal a szeretettel gondolunk, mint szegény árva édes anyára hálás jó gyermekei, kik örülnek, ha erőtlenségében az édes anyát ők gyámolíthatják, míg ott a gazdag szülei örökségben bővelkedők hidegen nézik a vagyon nélkül maradt anya nyomorát, talán az is lelkükre férne, hogy koldus alamizsna falatjait is elszedjék magoknak a szegény édes anyától!? Az az örökség! . . . az a vagyon! . . . az a bajnak, minden bajnak forrása. Az első szülöttek azért dühösködnek, hogy valamiképp az édes anyának, meg a kisebb testvéreknek eszökbe ne jusson a vagyonból részt követelni. Hát mi 4 száz év óta mostoha, kitagadott, *tiszta vér szerinti* gyermekei ennek a szegény magyar hazának, jus abból a vagyonból melynek jó nagy részében idegenek duskálkodnak nem követelünk, de hogy az a vagyon jogos tulajdonosára, az édes anyára minél előbb vissza

TÁRCA.

Ének.

— A XXIV. Zsoltár dallamára. —

Fohászim ha hozzád szállnak:
Adj lelkemnek Uram! szárnyat,
Mert erőtlén, elhagyott, árva.
Igazítsad repülését,
Halld meg ajkam rebegését.
Szívem ki van előtted tárva!

Ha nem bírnám a keresztet,
Mert lelkem oly sokat veszett,
Mikor ezer baj szakadt reám:
Ha te kezéd nyújtod felém,
Szebb jövőndöt remélek én,
Hiszen te vagy Istenem, Atyám!

Ha fenekig átjárja
Keserőség, könnyek árja
S tengere béborítja szívem:
Jóságod, hogy ha könyörül,
Könyvet szárit és letörül
S karjaidban lelkem megpihen.

Jövel hozzám hát egészen!
Várlak Uram! várlak készen.
Rendületlen bizom te benned!
Bár áldjon vagy sújtson karod:
Legyen meg szent akaratod,
Ki uralod a földet, mennyet!

Emeld, emeld föl a lelkem!
Megnyugvást csak nálad leltem.
Tőled jön a nyugalom, béke.
Mig jóságod örömrre költ:
Dicsőséged zengi a föld,
Mert nincs annak határa, vége!

Erdélyi Imre.

Beszélgető Személyek.

Pápista Nagyságos Ur

és

Református Szegény ember.

Nagytisztelétü Szerkesztő Úr!

Sajátságos kis párbeszédre akadtam egy 1828-ból való fakó, kézírásos könyv, sokat forgatott, sárguló lapjain. Mint valami fölcsapó friss szellő, úgy érintette arcomat az a naivságában oly mély és megrendíthetetlen hit, a mely belőle kiáradt. Önzésnek tartanám,

szálljon, azt ennek a hazának javára szivünkben öhajtjuk.

Visszatérve a tárgyra, mi mint hazafiak aggodalommal nézzük az ultramontán klerikalizmus magyarországi dolgait, mert nekünk az is fáj, ha ők buknak, mert ők is magyarok, a mennyi részben t. i. magyarok; az még jobban fáj, ha az áldatlan harcban a közös haza szenved, pedig annak sorsa minden esetben a szenvedés, a gyengülés, talán a végkimerülés. Mi mély sajnálattal látjuk, hogy ime 4 száz éves keserű tapasztalat még nem tudta meggyőzni a magyar kath. papság magyar részét a felől, hogy valahányszor az ultramontán klerikális irány e hazában megmozdul és erőre kap: mindannyiszor, a minden magyarra felekezeti különbség nélkül átkos emlékű Kolonics vérfagyasztó jelszava: „Magyarországot koldussá stb.!” és sorvasztó politikája készül diadalt ülni. Hogy tudva, vagy tudatlanul még ma is képes magyar ember e nemzet-gyilkos törekvésnek szolgálatába szegődni! . . . Azonban hihetjük, hogy mint eddig sem; közelebből az 50-es évek abszolút törekvéseinek sem sikerült a magyar kath. felvilágosított közönséget kijátszani a magyar protestantizmus lehetetlenné tevésére, ezzel a magyar haza megrontására, sőt épen ellenkező hatásul a prot. egyházak autonómiájának, szabadságának védelmében ott láttuk kath. testvéreinket is nagyszámban: most is támadnak, ha eljön a végszükség, a mi védelmünkre sokan

abból a táborból, mert meg fogják érteni, hogy a haza megint veszélyben van.

Minden esetre szomorú dolog, hogy az embereket, legfőképpen a magyar embert csak a végszükség képes eszméltetni, tette birni úgy a maga dolgában, mint a közdolgokban. Ez a „*ráérünk arra még*“ politika sok hátramaradást szül. Ha a veszélynek idejekorán tudatára ébrednénk és azt csirájában elfojtanánk: könnyen lehetne az építésben haladni. De így a rombolás nyomainak kiegyengetése, a folytonos tatarozás újra meg újra hátra vet. E szegény hazának századok kellenének, hogy össze-vissza tépett testét megépíthesse: de ime félszázadot sem élhet még belső békében sem.

Nagy István.

TANÜGY.

Középiskoláink és a magyar Alföld.

(Vége.)

A nemzet vezető osztályát jobbára a hivatalnokok alkotják. Ha elővesszük Magyarország tisztai cím- és névtárát, kivált az előbbi évekből, nagyon elszomorító adatok tárulnak elénk. Történetünk, politikai és irodalomtörténetünk bizonyítja, hogy nem a név teszi az igaz magyart, hanem a szív, mely ragaszkodik ahoz a nemzethez, melynek tagjaul az isteni Gondviselés rendelte, mégsem titkolhatjuk szomorúságunkat, ha látjuk, hogy a magyar tisztviselői karban annyian viselnek idegen nevet. Orvosaink, ügyvédek, sőt lelkészeink,

ha mást megfosztanak az élvezetétől, a mai petyhüdt levegőjü világban való lélekzésre kárhoztatott hitsorsosaim közül. Azért bátor vagyok azt szíves közzététel végett, ime, följánlani. Íróját nem sejttem. Leírója Kováts Ferencz volt, kisujszállási születésű, s az időtájt Debrecenben tanuló (vagy káplánkodó? állítólag a püspök káplánja lett volna), ifju.

Imhol a dialóg:

P. Kicsoda vagy Te Barátom?

R. Én Nagy Uram! Papp István vagyok.

P. Emberséges Ember vagy, én is Pápista vagyok.

R. Isten őrizzen! nem vagyok én Pápista.

P. Hát ugyan Pogány vagy?

R. De nem vagyok biz én.

P. Ugyan hát mi vagy?

R. Én biz ember vagyok.

P. Tudom hogy ember vagy, de kicsoda vallásu vagy?

R. Én bizony Nagyságos Uram! Igaz Magyar vagyok.

P. No már látom, hogy te vagy mindent hiszel, vagy valamit vagy semmit se.

R. Valamit hiszek Nagyságos Uram! tudom azt is kinek hiszem és én igaz Keresztyén vagyok.

P. Tudsz-e hát magadra keresztet hányni?

R. Tudnék bizony másra, ha megharagítanának.

P. Csak nem hiszem, hogy keresztyén légy, talán Kálvinista vagy?

R. Annak mondanak, de igaz keresztyén vagyok.

P. A keresztyén a sz. keresztől vette nevét.

R. Meglehet Nagyságtoknak; de én a Krisztus nevérol, a ki addig is Krisztus volt Hivataljára nézve, míg a Zsidók a keresztet szent vállaira nem vetették.

P. De ugyan mért félték ti Kálvinisták a sz. keresztől?

R. Hát a Krisztus miért félt? Lám vérrel is verejtékezett a kertben.

P. Lehetett attól félni, mert azelőtt átkozott fa volt, de már sz. a kereszt, mert a K—s. azon szenvedett.

R. Hát a Láncsa miért nem szent? Hiszen azzal sietteték a K—s halálát, de még azt sem hallottam, hogy szent korbács.

P. Hát az üdvözlét miért nem mondjátok?

R. Azért, mert az Isten a Szüz köszöntésére Angyal választott, nem emberre bizta, méltatlanok is vagyunk mi emberek arra.

P. Hát a Templomba miért dugjátok el szeméiteket süveggel és kalappal?* Lám mi nem dugjuk.

R. Azért mert bűnösök lévén, nem kívánunk Istenünkkel felemelt fővel beszélni, ki előtt a sz. Angyalok is befedezett Orcával udvarolnak. Már Nagyságtoknak más, mert a Szenteket kérik, hogy Nagyságtokért esedezzenek.

P. Csak azért sem szeretem Vallástokat, hogy Templomotok négyszögletű, mint az Istálló.

* E régi szokás már kivesző félen van, falum még láthatja az ember. Rendkívül érdekes ez a naiv megokolása. P. Gy.

tanáraink és tanítóink jó része is ragaszkodik idegen hangzású nevéhez, hogy katonatisztjeinkről ne is szóljak, mert azok, még a m. kir. honvédségnél is, többnyire idegen nevek! S a mi a legnagyobb baj, a névvel együtt sokszor idegen a szív is. A családi körben, sokszor az iskolában is, olyan szellemet szívnak magukba, mely nem a mi szellemünk, nem magyar szellem. Idegen irodalmi termékekből sajátítják el műveltségüket, abból táplálkoznak később is, ezért maradnak idegenek mindig a magyar irodalom, az összes magyar nemzeti érdekek iránt. Tiszta, romlatlan magyarságot, a nemzet magasabb érdekei iránt való lelkesedést hasztalan várunk tőlük, hiszen legtöbb esetben semmi más nem köti őket e hazához, csak a megélhetés; ha a sors Németországba vagy Oroszországba veti őket, ott épen oly németek vagy oroszok lesznek, a minő magyarok nálunk. Még jó, hogy ilyen kosmopoliták; de hányszor vannak köztük nemzetiségi izgatók, telve dácoromán, pangermán s pánszláv eszméikkel?

Magyar tanárok előtt, a nemzeti hagyományok szeretetében felnőtt kálvinista tanárok előtt mért mondanám, hogy nekünk olyan társadalomra van szükségünk, melynek műveltsége tiszta magyar s olyan vezető osztályra, mely igazán magyaros műveltségű férfiak közül sorozza tagjait, kik mélyen és igazán érzik azt az igazságot: „A nemzeti érzés, a nemzetiség igen fontos; fontosabb az alkotmánynál is, mert az elveszett alkotmányt visszaszerezhetjük, de az elveszett nemzetiséggel, az elenyészett nemzeti érzéssel elenyészik maga a nemzet is“!

Mi itt mindnyájan tudjuk, hogy hazai viszonyainkat nem szabad többé külföldről hozott pápaszemen keresztül nézni; magyar szívnek, magyar érzésnek kell abban élni mindenütt, az ekeszarva közt, a műhelyekben s a hivatalszobákban.

A magyar genius, melyről napjainkban annyit irnak és beszélnek, csak annak a lelkében élhet, csak

R. Ugy szeretjük mi, mert a legelső keresztyén Templom is istálló volt.

P. Nekték csak két sákramentomotok van, nekünk pedig hét.

R. Urak Nagyságtok, több is kell az Uraknak; szegények vagyunk mi, elég nekünk kettő, csak azt tudnánk megbecsülni.

P. Csak térdél meg Barátom! hiszen valamire való ember nincs közöttetek, de mi közöttünk Királyok, Nagy Urak sokan vagynak.

R. Mi haszna van Édes Uram! mert először is a szegények hittek inkább a Krisztus Evangyéliomának nem a Gazdagok.

P. No atyámfia! csak légy Pápista, pénzt adunk valamennyi kell.

R. No nem kell! hiszen nem vásárra való az én vallásom. Lám Judás is eladta a maga vallását, a papoknak 30 németh forintokon* de el nem költötte, ha csak köteleket nem vetett (talán vett?) a nyakába; azért is nekem se pénzed, se vallásod nem kell:

Megnyugodt én Lelkem ebbe a Vallásba
Senki kérésére nem is megyek másba,
A világ kincséért ezt el nem cserélem,
Ebben élek halok, s az edj Istent félelem.

Közli: *Dr. Pallagi Gyula.*

* Kortörténeti érdekességű megjegyzés, hogy a Judás ezüstpénzeket „németh Forintokká“ convertálja. P. Gy.

annak a tetteiben nyilatkozhatik meg, a ki érzi a költővel, hogy: „E földön kívül nincsen számára hely!“

Itt, a magyar Alföldön kell keresnünk azt a sokat emlegetett magyar geniust, hol talpünk alatt magyar föld, fejünk fölött magyar ég, körülöttünk magyar levegő terül el, mely nemzetünknek Arany Jánost, Petőfit adta örök büszkeségül, nagy dicsekedésül.

Gazdaságilag az Alföld képezi a központot hazánkban. Ha itt csak egy esztendőben nincs jó termés, megérzi az egész ország. Cultura tekintetében sincs ez másképen! Ne az legyen fő törekvésünk, hogy a nemzetiségeket a magyar culturának megnyerjük, mert ez, a mint a tapasztalás igazolja, legalább is kétes eredménnyel jár, hanem az, hogy a tulajdonképeni, az alföldi magyarság műveltségét emeljük európai színvonalra. Ezért van szükség az Alföldön minél több és minél jobban ellátott középiskolára!

Borúra derű! A régi, téves irányzattól eltérően erre az álláspontra helyezkedik a közoktatási kormány is, midőn az 1894—95-ik tanévről kiadott jelentésben, a középiskolák territorialis elhelyezéséről szólván, ezt mondja: „A középiskolák helyzetének kérdése igen nagy fontosságú culturalis kérdés. Könnyen érthető, hogy egyes városok versenyeznek középiskoláért; mert a helyben iskoláztatásnak igen sok előnye van a másutt iskoláztatás fölött. Az iskolát kívánók szeme előtt rendszerint csak ezek az előnyök lebegnek. Csak azt látják, hogy azok, a kiknek gyermekeiket nem kell más helyen iskoláztatni, előnyben vannak azok fölött, a kik kénytelenek gyermekeiket kiadni a szülői háztól s fentartásukról nagy anyagi áldozattal gondoskodni; és hogy azok a szülők, a kik középiskolával rendelkező helyen laknak, gyermekeiket más, kívánatosabb pályára adhatják, mint azok, a kiknek lakóhelyén ilyen iskola nincs. A közoktatási kormányzatnak azonban — bár elismeri a kívánságok jogosultságát — magasabb szempontból kell e dolgot tekintenie. A középiskola rendszerint az egyes városok vagy vidékek góca és másrészt a középiskola egészséges fejlődésének föltétele a vidék culturalis fejlődése. Arról kell tehát gondoskodni, hogy a nemzeti művelődésnek már meglevő központjai erősítsenek a középiskola révén s ott, a hol még elég kifejlett culturalis viszonyok nincsenek, de a helység földrajzi fekvésénél fogva egész vidék irányítására alkalmas, egész vidék gazdasági vagy köz igazgatási központja, a középiskola által a nemzeti közműveltség is erősebb fejlődésnek induljon...“ A szót tett követte! E kijelentés nem volt pusztán phrasis vagy hiú ígéretés; azóta nagy haladás tapasztalható a középiskolák szaporításában, fejlesztésének dolgában, kivált a magyar Alföldön.

Az 1889—1890-ik tanévben volt 113 teljes, 67 nem teljes, összesen 180 középiskolánk; a jelen 1899—1900-ik tanévben s már van 146 teljes, 50 nem teljes, összesen 196 középiskolánk. Nem tekintve Budapest fő- és székvárost, a magyar Alföldön azóta létesültek a ceglédi, makói, szegedi állami főgymnasiumok, a debreceni, egri állami főreáliskolák, azóta mentek tisztán állami kezelésbe a gyöngyösi, jászberényi, szentesi, szolnoki főgymnasiumok; azóta lettek teljessé állami segítséggel a kisujszállási, mezőtúri ev. ref., a békés-csabai ág. ev., a kiskunfélegyházi községi s a debreceni róm. kath. gymnasiumok; befejezett dolog a békési, nánási, karcagi ev. ref. gymnasiumok kiegészítése, a békés-gyulai gymnasium szervezése, elő van készítve a h.-bőszörményi ev. ref. s a nagyszalontai községi gymnasium kiegészítése is. Oly haladás ez az alföldi középiskolák terén s

oly örvendetes fordulat a közoktatási politikában, melyért a legnagyobb elismerés illeti meg a magyar közoktatás ügyének vezetőit s az iskolák fentartóit.

Említettem már, hogy erre a fordulatára közoktatási politikánknak igen, igen nagy szükségünk volt. „Minden kifejlődés, előmenetel, érték és szerencsénk legmélyebb sarkalata a kiművelt emberfő” . . . mondja Széchenyi s én hozzáteszem: a kiművelt magyar emberfő. Ezer esztendőn át főként kardunk éléről, karunk erejéről ismert bennünket a világ, ezzel tartóztattuk föl a kelet romboló hatalmát s biztosítottuk a nyugati népek fejlődését; jövőre a szellem, az ész fegyvereivel kell meghódítanunk keletet, nyugot műveltségének. Abban az ezer esztendő küzdelemben a magyar Alföldről kerültek ki a leglelkesebb katonák, erre a harcra is onnan kell soroznunk a legmegbízhatóbb, leg-hűbb, legönzetlenebb harcosokat, mely egyuttal életrevalóságunk tűzpróbája is! Onnan kell fölfrissíteni a szellemi aristokrátiát, a magyar Alföldről, mely mint az őstalaj, melyet eke még nem hasogatott, gazdagon fogja jutalmazni a munkások fáradozását.

Csak úgy, csak az iskolák útján biztosíthatjuk fajunknak értelmi és közgazdasági felsőbbségét a nemzetiségekkel szemben, kik oktalan panaszaiikkal, éretlen áskálódásaikkal telelarmázva a világot, azon vannak, hogy barbároknak, műveletlen, félvad népeknek tüntessenek föl bennünket a művelt nemzetek előtt.

Am az alföldi középiskolák számbeli szaporodása magában még nem volna elég, hogy örüljünk; de ropant haladás történt azok belső fejlődésében is a letolyt tiz esztendő alatt. Ha utunk az említett városok mellett visz el, a legtöbb helyen egy palotának is beillő épület magaslik ki a többi házak közül s ha megkérdezzük, mi az a szép épület, biztosak lehetünk a feleletről: az új gymnasium. Ha annyi időnk van, hogy bemegyünk a városba és megtekintjük azok belsejét, fölszerelését, együtt találjuk a paedagogia legújabb vívmányait. A tanárok fizetése sok helyen megkétszereződött, sőt néhol a háromszorosát is elérte a tiz esztendő előtt való fizetésnek; állásuk tekintélye nőtt, jövőjük biztosítva van, az 1894. évi XXVII. t. c. rájuk is kiterjeszti áldásait. A tanulókat sem kell többé úgy összeszedni, csak a karcagi ev. ref. gymnasiumot veszem, melynek tiz esztendővel ezelőtt 86 növendéke volt, most fölül van a kétszázon is.

Szóval: nagyot haladtak az alföldi középiskolák a közelebb lefolyt tiz év alatt, olyan nagyot, a minőről talán álmodni sem merésztünk volna. Erre a haladásra szükség volt az illető alföldi városok szempontjából is! A ki ezelőtt ismerte azok életét, sajnálattal látta, hogy a civilisationnak inkább csak külsőségeit, hibás kinövéseit sajátították el; szokás volt lenézni, paraszt városoknak nevezni őket, mert hiányzott belőlük az az eleven, élénk társadalmi élet, melylyel a vegyes ajkú vidékek városai dicsekedhettek; inkább nagy faluk voltak, mintsem valódi városok. A legtöbb alföldi városban nem volt annyi tanult ember, a mennyi egy rendezett tanácsú város kormányzásához kellett; más-unnán hoztak tisztviselőket, ezekben meg nem biztak, sokszor meg túlságos bizalommal ajándékozták meg őket méltatlanul is. Egy-egy nagyobb mérvű szabálytalanság hosszú időre lerontotta a tisztviselőkben való hitet s gyanús szemmel néztek minden tintás kezű emberre. Tiz-húsz esztendővel megakadt a város fejlődése, Minő más lesz az alföldi városok képe a jövőben! Intelligens, művelt polgárság, a saját fiaikból kikerült tisztviselői kar, bizalom egymás iránt, midőn egyes

szájhősök nem vezethetik félre a polgárságot: teljes biztosíték a haladásra, a békés fejlődésre.

Még socialis értelemben is fontos dolog az alföldi gymnasiumok ügye! Az alföldi magyar szereti a földet, mint a gyermek az édes anyját; szívének minden szálai összenőttek az életadó és éltető röggel. Eddig, a hol nem volt középiskola, ahány fiú csak volt a családban, a legtöbbször valamennyi földmivelő lett, pedig sokszor sajnálta az ember, hogy annyi természetes ész, a mennyi egyik-másiknak volt, kárba vészett. Más városba menni iskoláznia a ritkább esetek közé tartozott. Ha épen kezeügyébe esett, ha volt szülővárosában valamelyes középiskola, kijárta azt a négy vagy hat osztályt, aztán haza ment gazdálkodni. A birtok i y módon megosztott, a fiúnak már csak felényi, sokszor hatodrésnyi birtoka lett, mint az apának volt s ez elégedetlenséget szült. Ha helyben lesz teljes középiskola, a fiúk közül a tehetségesebb tudományos pályára lép, az esze után elődő ember lesz, az apai birtok nem oszlik meg annyira.

A középiskolák mellett másnemű iskolákról sem szabad megfeledkezni a magyar Alföld számára.

Nem tudni, mi lesz majd a polgári iskolákkal a jövőben; de míg ez az iskola megvan közoktatásunk szervezetében, ilyeneket is kell fölállítani a magyar Alföldön, mely itt eddig inkább csak magánvallalkozás tárgya volt, mert fontos dolog, hogy kereskedői és iparos osztályunkban is a magyar elem s a magyar szellem domináljon.

Gondoskodni kell szakiskolákról is, kivált kereskedelmi és földműves iskolákról. Kereskedelmi iskola nagyon kevés van a magyar Alföldön, földműves iskola sincs elegendő számban. Virágzó ipar, virágzó kereskedelem nélkül, csupán földművelésből nem élhet egy ország, a három együtt jár; de hazánk első sorban földmivelő ország, gazdag talaja és sok egyéb tulajdonsága miatt miadig is az lesz első sorban. Ma azonban a földművelés is sok ismeretet kíván, hogy megélhessünk s ott is arathassunk, a hol ezelőtt gaznál egyéb nem termett, gondoskodnunk kell tehát iskolákról, hol a jövő nemzedéknek módjában lesz elsajátítani az okszerű gazdálkodás elveit, gondoskodnunk kell földműves iskolákról, a milyen iskoláknak minden nagyobb alföldi városban kellene lenniök. A karcagi, jászberényi földműves iskolák fölállítására, a gazdasági ismétlő iskolák szervezése az alföld nagyobb városiban e téren is az államkormány jóindulatát mutatják a magyar Alföld iránt s biztos zálogai egy jobb, egy rég kiérdemelt szebb jövőnek.

S a mi szerintem, a középiskolák mellett legfontosabb, gondoskodni kell a magyar Alföld számára leányiskolákról. E tekintetben is mostoha gyermeke volt eddig a magyar Alföld a magyar államnak. Beszterce-bányán, Fiumében, Kassán, Kolozsváron, Lőcsén, Máramaros-Szigeten, Pozsonyban, Sopronban, Temesváron, Trencsénben egymás után létesültek az állam bőkezűségéből a leányiskolák, csak a magyar Alfölddel nem törődött senki, ott a népiskolával a legtöbb helyen befejezést nyert a leányok nevelése. Pedig, hogy a fogékonyág ott sem hiányzott a leánynevelés iránt, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az említett intézetek egyikében-másikában nem volt ritkaság az alföldi leány.

Az egri, mezőtúri, szegedi állami felsőbb leányiskolák virradatról beszélnek e téren is; arról biztosítanak, hogy az alföldi leányokat nem fogják többé paraszt kisasszonyoknak csúfolni! A vallás és közokt.

m. kir. minister 1898. évi működéséről kiadott jelentésében a felsőbb leányiskolák tantervének módosításáról és szervezetének törvényszerű rendezéséről szólván ezeket mondja: „A növevelés terén nagy és kiváló szolgálatokat tesznek ezen intézetek; igyekszem is számukat, a rendelkezésemre álló javadalom keretében, lehetőség szerint szaporítani. Új állami felsőbb leányiskolát szerveztem 1898-ban Egerben. Miként az 1897. évben felállított szegedi és mezőtúri állami felsőbb leányiskolákra szükség van a magyarság által eddig nem eléggé felkarolt magasabb leánynevelés fellendítése érdekében, úgy hasonló okok vezettek engem arra, hogy az új iskola helyéül Egert válasszam, mert *súlyt helyezek arra, hogy hazánk azon városában, melyekben a magyarság erősebben s mintegy jellegszerűen van kifejlődve, a művelődés eszközei minden téren s különösen a leánynevelést illetőleg, rendelkezésre álljanak.* Indokolva van ez Egerben, ezen 22,000-et meghaladó magyar lakossággal bíró városban annyival inkább, mert nemesak Hevesvármegyében, de a szomszédos vármegyék nagy területén sem volt eddig ily magasabb fokú állami leányiskola“. Ez a beszéd illik egy magyar minister szájába: a magyar Alföldről kell kisúgárzani a magyar cultura napjának, nem a vegyes ajkú vidékekről, hol a magyarság, a nemzeti érzés sokszor csak üres szóbeszéd, csinált virág, melynek nincs illata.

A magyar Alföldön kell megcsinálni a harmadik egyetemet is, Szegeden, Debrecenben; könnyű megérteni, ha az én szívem inkább Debrecen felé húz.

Új nap derül föl a magyar hazára a magyar Alföld culturalis fölkarolásában. Csak aztán a másik szélsőségbe ne essünk! Ne várjunk mindent az állami segítségtől; a mi a magunk szegénységétől kitelik, tegyük meg a jövőben is e cél érdekében, mint megtettük a múltban. Karcag, Kisújszállás, Mező-Túr mellett az egyesek: a Soósok, Lovassiak és Ádámok példája lelkesítsen bennünket, kik iskolai alapítványaikkal örök emléket állítottak maguknak s példát adtak az ivadéknak, hogy csak az élt igazán, ki a köznek élt!

A köznek élünk mi is, szeretett kartársaim; a haza nagyságáért, a nemzet boldogulásáért dolgozunk mindannyian. A szó valódi értelmében a nemzet nap-szamosai vagyunk mi, magyar tanárok; de az önök munkája itt az ország szívében, a magyar Alföldön a legértékesebb, a legbecsesebb. Az úttörők munkáját végzik, mely mindig nehéz, mindig fárasztó; de a ki először szántja fel a földet, azé a legjobb termés is. Legyenek büszkék, mert a jövő Magyarországnak nagygyá, dicsővé tételében az alföldi középiskoláké s a bennök működő tanároké a legelőkelőbb szerep!

Köszönöm az igen tisztelt közgyűlésnek, hogy meghallgatott! . . .

Faragó János.

IRODALOM.

Pheidias. Tanulmány az antik műtörténet köréből. Irta: *Sáfrány Lajos*. Budapest. Hornyánszky V. es. és kir. udvari könyvnyomdája, 1900. 8° 82 l. E munkát ifj. szerzője, a debreceni ref. főgymn. supplens tanára, első zsengejének nevezi. Figyelmesen végigolvastva a sokoldalú tanulmányozással, széleskörű ismerettel, nagy szorgalommal, komolysággal és lelkiismeretességgel megírt művet önkéntelenül így kiáltunk fel:

ha ilyen az első zsenge is, milyen lesz majd az érett gyümölcs! Valóban sokat várunk az alapos készütségtől s hisszük is, hogy várakozásunkat a jövő beteljesíti. Oly mezőn próbálta meg először is izmos tehetségét, mely nálunk meglehetősen járatlan, s melyen csak görög, latin, német és francia forrásokra támaszkodva lehet a felvett tárgyat kifejtteni. Ki is fejté oly kiterjedt alapon és részletességgel, hogy műve e nemből egyedül áll irodalmunkban. A kiváló forrásműveket sem követi vagy épen másolja vakon, hanem, mint, a ki a nagy görög művész felmaradt szobrait, Európa gazdag műtárlataiban színről-színre látta és tanulmányozta, több helyen új és eredeti felfogással áll elő. A szakemberek bizonyára méltányolják, sőt helyeslik ebbeli törekvését, a mint lehetetlen — önállósága mellett — Pheidias életét, művét és hatását minden részletében felölelő tudós apparatusáért elismeréssel nem adózni neki. A műről bővebben e helyen nem szólhatunk. Tartalma röviden: Előszó, történelmi keret bevezetése, Pheidias élete, művei, technikája művészi iránya, ideáljai, iskolája, a Parthenon sculpturái. Mit is mond Homéros: *αἰὲν ἀριστέειν Καὶ ὑπεύχομαι ἔμμεναι ἄλλων* (Ilias VI. 208.) Ezzel búzditjuk mi is az ifjú szerzőt, a ki szép lelkének és classikus képzettségének első zsengejében valóban fényes tanujelét adta. Művét Sáfrány tanítványi hálával dr. Furtwängler Adolfnak, a müncheni egyetemen a class. archaeologia nagynevű tanárának ajánlotta. Külső kiállítása izléses, tetszetős, sőt gazdag.

Megjelentek s lapunkhoz beküldettek: 1. *Ur-asztalához készület.* Az úri szent vacsorában először részesülni szándékozók számára. Irta: *Rácz Károly*, szapáry-falvai ev. ref. lelképásztor, a Jézus Kristus méltatlan szolgája. Harmadik bővített kiadás. Ára 20 fillér. Rövid (16 l.) compendiuma az ev. ref. egyház hitigazságainak. Ily kátéknak bővében vagyunk. Kivánatos volna már e téren bizonyos egyöntetűsége jutnunk.

2. *A Lorántffy Zsuzsánna egyesület évkönyve 1899-ből.* A szokásos elnöki, titkári, pénztárnoki jelentések adományozók és tagok névsora van benne. De ezek az egyesületnek mindegyik körü és rendkívül áldásos működéséről tanuszkodnak. Bárcsak mindenféle alakulnának ilyen jótékony célú ref. nőegyletek! A ki bővebb tanulmányozásra óhajt évkönyvet kapni, forduljon az elnökhöz: Szilassy Aladárné (VII. Wesselényi-u. 65.) vagy a pénztárnokhoz: Szóts Farkasné (VIII. Csepreghy-u. 4.) vagy a titkárhoz: Dessesffy Emma (IX. Csillag-u. 12.). Itt említjük meg azt a szép beszédet, amelyet az egyesület alelnöke; *Vargha Gyuláné* az egyesület jan. 31-diki szeretetvendégségén elmondott, s a melyet az egyesület „*Társadalmi igehirdetés*“ c. alatt kinyomatott.

3. *Jelentés az aradi ev. reform. egyház 1899. évi állapotáról.* Összeállította *Csécsi Imre* lelkész. A kis füzet híven tájékoztat az egyházban történt összes mozgalmakról, annak valláserkölcsei és anyagi állapotáról.

4. *Az állami tanítók orsz. egyesületének III. évi értesítője.* Szerkesztették: *Kozma László* egyesületi elnök, *Szentgyörgyi Lajos* egyes. főtitkár. A füzet teljesen hü képet ad az egyesület működéséről. Az elnöki megnyitón, titkári, pénztárnoki jelentésen s az egyesület hivatalos ügyein kívül van benne két előadás: egyik a tanítói nyudijtvény revisiójáról (Józsa Dániel), másik az osztott népiskola tanítás-tervezetéről. (Kovács György)

5. *A református vallás rövid foglalatja.* Hit-és erkölcsitanítás versekben. A népiskolák számára. Irta *Németh Sándor* reform. helyetteslelkész Kolozsvárt. Egy nyomtatott ivre terjedő művecske, a versek mellett mindenütt alkalmi bibliai idézetekkel és utalásokkal. A versek tartalmilag helyesek, de alakilag bizony gyöngék. A Pósa-féle gyermekirodalom kedves, behizelgő termékei oly magasra emelték már a magyar gyermekverseket, hogy a költészet nélküli, döcögős cadentiázásnak ma már sikert a gyermek-nevelésnél egy téren sem jósolhatunk.

6. *Tömör Mihály ev. ref. vallástanító emlékezete.* Beszédék 1900. évi január hó 12-iki temetésekor a dévaványai ev. ref. templomban és sírnál. Kiadta a dévaványai ev. ref. egyház. Tartalma: Egyházi beszéd Dán. XII. 3 felett és életírat *Szügyi Dániel* ev. ref. lelkésztől, *Siri beszéd Makay Zádor* igazgató-tanítótól. A beszédék egy derék és bámulatos munkásságú veterán tanítónak emlékezetét örökítik meg, a ki 98 éves korában húnyt el, 66 évig tanított s 14 évig élt nyugalomban tisztelve és szeretve mindenkitől. Egyháza e beszédék kinyomatása által is emléket akart hű tanítójának emelni.

7. *Ima és emlékbeszéd.* Szemerjai *Szász Domokos* erdélyi ev. ref. püspök, egyházkerületi főgondnok főrendiházi tag fölött. Írták s elmondották Gyulafehérvárt az ottani egyházmegye által 1899. nov. 26-án rendezett gyászünnepeken *Elekes Viktor* esperes és *Benedek Károly* alvinci ref. lelkész. Kegyelete jeléül kiadta az egyházmegye. A füzet elején a hatalmas püspök sikerült arczképe látható. Azután jön *dr. Elekes Viktor* imája, végül *Benedek Károly* emlékbeszéde I. Sám XXV. 1. alapján. A lendületes beszéd azt fejtegeti, hogy Szász Domokos *nagy volt*: 1. a szeretetben, 2. a harcokban, 3. diadaljaiban (alkotásaiban) E három részben felöleli a püspök egész életét és működését azzal a szeretettel, sőt bámulattal és rajongással szólván róla, a melyet az a megörökített, nagytehetségű, csudálatos ember tudott támasztani maga iránt nagyon sokakban s így a hozzá mindvégig hű gyulafehérvári egyházmegye vezetőiben is. Az utókor előtt mindenestre az ilyen kegyeletes ódaszerű föllengések is nyújtanak vonásokat a Szász Domokos igaz képének megrajzolásához.

8. *A n-geresdi egyesség revisiója.* Kiadta: *Sass Béla* az ev. ref. egyetemes konvent jegyzője azon jegyzőkönyvvel együtt, melyet a magyarországi ev. reformált és ág. hitv. evang. egyházat közösen érdeklő ügyekre kiküldött együttes bizottság 1900. évi márc. hó 6-án Budapesten tartott gyűléséből felvettek. A bizottság elnöke Tisza Kálmán, jegyzői: *dr. Zsigmondy Jenő* és *Szell Kálmán*, egyúttal előadók voltak. Az egyesség 5 részből áll: I. Az önálló gyülekezetekre, II. A szerződéssel vagy hosszabb időn át tartó gyakorlattal megerősített módozatok mellett egyesült anya- vagy leányegyházközségek tagjaira. III. Nem egyesült, csak csatlakozott anya- vagy leányegyházközségbeli hivekre. IV. Szórványban lévő hivekre vonatkozik. V. Vegyes intézkedéseket foglal magában.

9. *Magyar Paedagogia.* A magy. paedagogiai társaság havi folyóirata. Felelős szerkesztő *Kovács János*, a ki a szerkesztést ez évben vette át *dr. Négysesy Lászlótól*. A folyóirat ez évi első négy száma sok érdekes és valóban tanulságos közleményeket hozott. Különösen megszivlelendő és a tanügyi körök széleskörű figyelmére méltó dolgokat ír a 4-ik füzetben *Weszely Ödön* általán az írásbeli, de főként a ma-

gyar írásbeli dolgozatokról. Tanulmányának első, általános részét a maga egészében szeretnénk itt tanulságképpen reprodukálni.

10 A következő egyházmegyei jegyzőkönyveket vettük: a) Hevesnagyunság 1899. máj. 2. és okt. 4-én tartott közgyűléséről. b) Felső-Szabolcsi 1899. szept. 26—27-én tartott közgyűléséről. Összeállította *Nagy-máté Albert* e. m. főjegyző. c) Beregi 1899. szept. 26—27-én tartott közgyűléséről. Kiadta *Simon Andor* egyházmegyei főjegyző.

KÜLFÖLD.

Párizsi levelek.

III.

Nagytiszteletű szerkesztő-tanár úr!

Mielőtt a francia, helyesebben a párizsi ref. istentiszteletet röviden s lehetőleg hiven bemutatnám nagytiszteletűségednek, méltóztassék megengedni, hogy feltehessem magamnak ezt a kérdést, melyek azok a *lényeges* alkotórészek, a melyeknek meg kell lenni, illetőleg helyet kellene találni minden ref. istentiszteletben? — Megjegyezni óhajtom, hogy csupán a vasárnapi, szűkebb értelemben a vasárnap d. e. istentiszteletéről szólok.

Nem régen tanultam, de saját felfogásom szerint is, templomi istentiszteletünkben a főhely az igehirdetést illeti. Az ige, Istennek beszéde, melynek szárnyait oly sokáig lekötve tartotta a római papság, a reformáció óta ismét szabadon szállong a prot. templomokban tanítva, lelkesítve, tiszta csengő hangja behat a velőknek megoszlásáig, lesujt vagy felemel, ha megfedd, meg is vigasztal. Azonban a főhely alatt nem azt értem hogy az igehirdetés, a prédikáció foglalja le magának az istentiszteleti idő legnagyobb részét, a mint nálunk a legtöbb helyen gyakorlatban van, hanem, hogy az legyen a legkiemelkedőbb pont, a legünnepeyesebb rész istenimádásunkban. Második nem kevésbé fontos, sőt előttem majdnem egyenlő értékű alkotórész az éneklés. A hívők áhitata benne nyer tényleges kifejezést: a gyülekezet az ének hangjain emelkedik fel Isten trónja elé, beszéde meghallgatására, megtelt szive háláját a dallamok szárnyán küldi fel az Örökkévaló oltárára. A prédikációval való minden visszaélés az éneklés rovására esik, s ezt felette sajnálni lehet. Most midőn énekgyűnk reformja oly sok buzgó s nemes lélek gondját képezi, méltó dolog volna, ha vezető nagyjaink ama javítás keretében visszaadnák, megadnák az éneknek a helyet, melyt az jogosan megilleti! Harmadik helyen jön az imádság, nem mintha alá volna rendelve az előbbieknél, hanem mert a gyülekezet csak szenvedőleg veszen részt benne és mert sokszor, a mint fájdalmasan tapasztaltam, nem egyéb gépies gyakorlatnál. Utoljára emlitem, mint olyat, a melyre magyar ref. egyházunkban, legalább Tiszántulon nem sok, kevés, vagy talán semmi súly sincs fektetve, a bibliaolvasást.

Ugy gondolom, remélni merem, miszerint nagytiszteletűséged igazat ad nekem, midőn állítom, hogy a felsorolt elemek képezik a mi istentiszteletünk főbb alkotórészeit! Hanem ezzel még nem feleltem meg feltett kérdésemre, s hogy egész feleletet adhassak, kegyeskedjék megengedni, miszerint elébb leirhassam, hogy milyen a francia ref. istentisztelet.

Mindenek előtt figyelembe veendőnek, sőt igen

fontos dolognak tartom felemlíteni, hogy az egész istentisztelet a lelkész elnökleite alatt megy végbe, t. i. csak akkor veszi kezdetét, mikor a lelképá:ztor belép a templomba, illetőleg a szószékben helyet foglal. Az orgona néhány akkordja után a lelkész felszólítja a gyülekezetet az Ur nevének segítségül hívására, a hívők felállnak s a lelkész elmondja a nálunk is szokásos invokációt (124. Zs. 8 v.) Ezután a gyülekezet ülve énekel egy a lelkész által megjelölt s a legtöbbször fel is olvasott éneket. Félreértés kikerülése végett megjegyzem, hogy ez a szokás épen nem emlékeztethet bennünket arra a szerepre, a melyet nálunk azelőtt és több helyen ma is a zsoltáros kikiáltó, legtöbbször éles torku iskolás gyerekek töltötték be. Éneklő táblák mindegyik templomban vannak. Az éneklés után felolvassa a lelkész a tíz parancsolatot (Ex. 20, 2—17) s mintegy szembeállításul s betetőzés gyanánt. Mát. 22, 37—40 verseit, minek végeztével a gyülekezet önként, azaz minden jelzés, vagy arra való felhívás nélkül éneklő a törvény olvasása utáni szokásos imát, vagy p. o. az 51. Zs. 1. versét. Most következik a bűnbevallás. A francia ref. egyházakban gyakorlatban levő bűnbevallási formula oly szép, oly egyszerű s teljes egészet képező, miszerint nem tagadhatom meg magamtól a gyönyörűséget, hogy le ne fordítsam, s nagytiszteletűséged szíves bekegyezésével közzé ne tegyem, ime:

„Uram Isten, örökkévaló és mindenható Atya, elismerjük és bevalljuk szent felséged előtt, hogy szegény bűnösök vagyunk, romlottságban születve, hajlandók vagyunk a rosszra, önmagunktól tehetetlenek eslekedni a jót, s a kik mindennap és többféleképen áthágjuk szent parancsolataidat, minek folytán magunkra vonjuk igaz ítéleted szerint a kárhozatot és a halált.

„De Uram, mélyen fájjaljuk, hogy téged megbántottunk, s kárhoztatuk magunkat és vétkeinket komoly bűnbánattal, alázatosan kegyelmedhez folyamodva, s könyörögve hozzád, légy segítségünkre nyomoruságunkban. Szánakozz hát rajtunk, nagy jószágú Isten, könyörülj Atya, s bocsásd meg bűneinket Jézus Krisztusnak, Fiadnak, Megváltónknak szerelmeért. Add nekünk s állandóan gyarapítsad rajtunk Szent-Lelked kegyelmi ajándékait is, hogy inkább-inkább beismerve hibáinkat s lelki szomorúságot érezve azok miatt lemondjunk róluk, szívünk mélyéből s teremjünk igazságosság és szentség gyümölcseit, melyek legyenek kedvesek előtted Jézus Krisztus, Megváltónk által. Amen.“

Az istentisztelet ezen egyik legünnepelesebb és legmeghatóbb része befejeztetvén, miután előbb a gyülekezet önként énekelte p. o. 130. zs. 2. versét, felolvassa a lelkész a megalázkodott és töredelmes lélek vigasztalására a kegyelmi ígéretek, azaz Ján. 3, 16; Luk. 19, 10; Róm. 5, 1, verseit. A hívők ismét önként énekelnek valamely alkalmas dicséretet. Következik az apostoli hitforma, utána a gyülekezet spontán éneke. A mint az éneklésnek vége van, a lelkész felhívja a gyülekezetet Isten igéjének meghallgatására s előbb az ó szövetségéből, aztán az új testamentumból olvas fel gondosan kiválasztott s minden esetben egyházi beszédéhez illő, vele kapcsolatban levő egyes részeket. Nyomban utána ismét megjelöl és felolvass egy éneket, melynek elhangzása után jön az egyházi beszéd előtti ima. Ezt az imádságot a lelkész sohasem olvassa, rögtönzött imának nevezhető, francia neve is *prière d'abondance*. Az alapige felolvasása után elmondja a lelkész egyházi beszédét. Utána újra megjelöl egy éneket, mely-

nek hangjai alatt megy végbe a gyűjtés az az a per-selyek körülhordozása. Következik az egyházi beszéd utáni ima, melynek szövege állandó s a lelkész olvassa, és az uri imádság. Végül a gyülekezet önként való éneke után a megáldás. Ez a formula is igen szép s érdekesnek tartom lefordítani:

„Az Örökkévaló áldjon és őrizzen meg benneteket! Az Örökkévaló szerető tekintete pihenjen rajtatok és legyen hozzátok kegyelemmel! Az örökkévaló fordítsa felétek arcát és adjon nektek békességet és igaz javakat!

„Menjete el békében, emlékezzetek meg a szegényekről, s a békesség Istene legyen veletek és családaitokkal, mostantól fogva mindörökké! Amen.“

Pillanatnyi elmélyedés után a gyülekezet az orgona zúgása közben oszlik el.

Általánoságban ekként folyik le az istentisztelet a párisi ref. templomokban s az elsoroltak képezik egyes alkotórészeit. Méltóztassék megengedni, hogy néhány, futólagos megjegyzést tessek! Egészében tekintve, a mint ez mindnyájunk szemében azonnal feltűnik, az istentisztelet két, jól megkülönböztethető részből áll. Az első, a melyet, mivel állandó, zsinatilag meghatározott rendben és előirt módon megy végbe (a lelkész olvassa az egyes részeket), *formainak* nevezhetünk, az egyházi beszédig tart, a második, talán *lényegesebb* rész, az ígehirdetésből s az utána következő kisebb fontosságú elemekből áll. Helyes-e, jó-e, a hívők lelki épülését elősegítő dolog-e az istentiszteletnek eme felosztása, s különösen az első rész nem lesz-e megszokottá, sőt bizonyos mértékben unalmassá a gyülekezet tagjaira nézve? Véleményem szerint az istentisztelet ilyen berendezése céljának teljesen megfelelő. s ha ref. egyházunkban fölmerülne az istentisztelet reformjának kérdése, oh, bár minél előbb jönne el ez az idő! tiszta lelkiismerettel merném ajánlani *mintául* a francia istentiszteletet. A törvény tíz parancsolatának a hét egy napján, sőt naponként való hangoztatása, az igaz keresztyén lelkében nem az unalmat, hanem fogatkozásainak érzetét kelti fel, s ennek a szomorú érzelemnek bűnünk bevállásában adni kifejezést, megható, vigasztaló, fűlemelő, gyógyító hatást gyakorol az aggódó lélekre. Még akkor is, midőn csak tapogatózva követhetem a lelkész ajkáról elröppenő szavakat, mondhatom, hogy az istentiszteletnek ez a része nagy, mély benyomással volt reám! Az apostoli hitforma felvételét sem mondhatjuk feleslegesnek s talán arra is jó volna — némileg szabadon fejezve ki magamat —, hogy egyházunk hívei elvégre megtanulják ezt a hitvallást, melyre reformátoraink mindig nagy súlyt fektettek. A szentírásnak az istentisztelet alkalmával való olvasását, úgy gondolom, nem csak én, hanem mindenki helyesnek, sőt elengedhetetlennek tartja. Tudom, hogy p. o. Debrecenben áll fenn valami gyakorlat ebben a tekintetben, de az jelen alakjában, illetőleg alkalmazásában teljesen hatás nélkül való, sőt követve volt gyakorlati tanárom kifejezését, gyakran megbotránkoztató. Ezek alkotják a francia ref. istentisztelet *formai* részét, a mely tulajdonképen nélkülözhetetlen, *lényeges* elemeket zár magában. A második részről szükségtelen bővebben emlékeznem.

Feltettem volt a kérdést, hogy melyek azok a lényeges alkotórészek, a melyeknek helyet kell találni a ref. istentiszteletben? Most már könnyebben megfelelhetek arra. Az *ígehirdetés*, az *éneklés*, *ima*,

szent iratok olvasása (ó- és ujszövetség), a parancsolatok (ó- és ujszövetség) a bűnbevallás, nem az imában foglalva helyet, hanem önálló aktust képezve, végül az apostoli hitforma: ime ezek azok, melyek, közvetlen tapasztalataim után, legjobb meggyőződésem szerint nem mellőzhetők el egyetlen istentisztelet alkalomával sem. Különösen hangsúlyozom, t. i. a milyen súlylyal az én igénytelen szavam bírhat, az éneklést. A francia ref. egyház vezetői régen érezték annak szükségét, hogy a gyülekezetnek, az egyház tagjainak, a népnek a lehető legnagyobb cselekvő szerepet kell engedni az istentiszteletben: ennek a célnak elérésére szolgál az a számos spontán ének, melyek ugyszólván minden egyes rész után felhangzanak a hívők ajakán. Sőt ebben a tekintetben túlzásba is estek. Van Párisban nem egy ref. templom, a hol a gyülekezet valóságos párbeszédet folytat, közbevágó énekei által, a lelképásztorral, s a mi különösen a mi szemünkben nagyon visszaérnek tünik fel, önkéntelenül a minisztráns gyerek szerepét juttatván eszünkbe. Különben ugyanezen a helyeken, a hívek kényelmére, térdvankosok is vannak elhelyezve a padokban s a bűnbevallás és az egyes imák alatt — horrendum dictu — tényleg térddepelnek is! A magam részéről fel tudom fogni ennek a katolikus maradványnak egész célját. Itt, a hol a maroknyi protestantizmusnak minden erejét ki kell fejtenie, mindent meg kell próbálnia, hogy lételet fenntarthassa, sőt a mely hódításra vágyik és hódít is, a lényegtelen külsőségektől el kell tekintenünk. S mondják, hogy mikor Bersier Jenő, a ki egyike volt Páris leg-tudományosabb, legbuzgóbb és legtevékenyebb lelkészeinek, az *étoilei* templomba, melyet ő teremtett meg, a 70-es években ezt a szokást bevitte, az istentiszteletre seregülő hívek soha nem fértek be a tágas egyház falai közé.

Végeredmény gyanánt bátran kimondhatjuk, a nélkül, hogy valaki elfoglaltságot vagy a külföldi előtt való öntudatlan hódolatot vehetne szemünkre, miszerint a francia ref. istentisztelet felette áll a miénknek. Kiváló előnye, ismételni merem, hogy sokkal nagyobb gondot fordít az éneklésre, s ezt a szinte aggodalmas szeretetet gyönyörű, elragadó zsoltárai és dicséretei meg is érdemlik, hogy a hívőknek nagyobb tényleges szerepet ad az istentisztelet keretében ugyancsak az éneklés által, s végül oly elemeket is tartalmaz, a melyek a miénkben nincsenek meg s a melyeknek alkalmazása a gyülekezeti tagok kegyességének felébresztésére, megtartására s élővé tételére csak üdvös hatással lehet. Inkább külső előnyök, hogy az istentiszteletnek központja a lelkész, annak minden fázisát egyedül ő intézi, hogy az egyes részek jobban összeillenek, harmónikusabb egészet alkotnak s végre hogy az egésznek menete gyorsabb, élénkebb, tehát a figyelmet jobban leköti s aránylag rövidebb időt vesz igénybe. Sajnos, bár már itt zsinatilag próbálták, mint említettem is, egységessé tenni az istentiszteletet, ez az egység még hiányzik; az evangéliumi szabadság elve, természetesen az istentisztelet berendezésében való alkalmazását értem, a melyben szeretünk megállani, sőt a melybe tulságosan szerelmesek vagyunk s a hozzá való hő ragaszkodásunk folytán néha a szabadság karjaiba vetjük magunkat, itt is, ép úgy mint minálunk, józan szabályllyá nem ülepedett még meg, nem kristályosodott át!

Öszinte köszönetemet fejezve ki nagytiszteletűségednek azon jóságáért, melylyel alkalmat nyújtott ne-

kem ezek elmondására, kérem, tartson meg ezután is jóindulatában!

Páris, 1900. ápr.

a nagytiszteletű
szerkesztő-tanár úrnak
hálás tanítványa:
Bogdán Lajos.

NEKROLOG.

GÁL GYÖRGY fekete-tóti lelkész

(1869—1900).

Olyan fájdalmasan állandó lett mostanában ez a szomorú rovat, olyan sok lelkészi s tanári családra borúl a bánat és keserv gyászruhája. Atyaikhoz költöznek az öregek, a kik a tudomány és tapasztalat gazdag kincseivel rendelkeztek s küzdöttek a multban, de megelőzve atyáikat, a még csak megkezdett pályatéren hullanak el az ifjak is, a kiknek a nemes harcok mezején reménysegeik teljesülését, a szent ügyek előmenetelét célzó törekvéseik sikerét, a boldogság és elismerés babérjait ígérgette a jövő. S ha köny és zokogás kíséri sirjukba a nemes harcot már megharcolt s elfáradt vándorokat, minő megdöbbenően szomorú, ha a nemes lelkesültséggel, szent elhatározásokkal telt ifju roskad össze a már megnyílt pályatér küszöbén.

S ez volt a kikerülhetetlen sorsa annak is, kinek neve e sorok fölé jegyezve van. S ez volt keserű végezte annak a kedves lelkészi családnak is, ki ez elhunyt ifju pályatársat gyermekének mondhatá. Oh nincs miért kételkedni azon, hogy a szegényesen egyszerű ref. paróchiáknak sok-sok eselben szenvedő Jóbok a lakói, kik kinzó teher gyanánt roskadozva hordják az életet s talán legfőbb óhajuk már csak az, hogy e tehertől megszabadítsa őket — nem fegyver, mint a hitőkben megtántorult századvégi lelkeket — de az ő Urok, Istenök. Szüneted s nemesen tűrő Jóbok vagytok ti is, elhunyt ifju pályatársunknak atyja, a sárközi egyháznak érdemeiben megöszült lelképásztor s hitvese, kik immáron negyedik felnőtt s pályavégzett gyermeketeket vesztettétek el s fektettétek a sir párnáira. Az elsőt, mint tanárjelöltet, a másodikat mint tanítót, a harmadikat mint lelkész-tanárt s a negyediket mint felszentelt lelkészt, *Gál Györgyöt*, a kinek emlékezetét ujjtják fel e sorok. Született 1869. junius 6-án Patóházán. Szülei az akkor még daliás alaku Gál Péter lelkész s a vallásosan művelt Benesik Franciska jóságos édesanyja; s ma mindketten megtört szívé öregek: megnyugodva bár az Ur akaratán, de itt alant gyógyithatatlan sebeket hordozva szívéükön. Az elemi iskolák s az I—V. gymn. tárgyaira magánosan tanította a classicus ismeretekben gazdag, a földi javakban szegény apa György fiát is és pedig jeles sikerrel koszoruzottan, ki az érettségi vizsga sikeres letétele után, a theologiai tanfolyamot végezte el Debrecenben 1892/93-ban. Lelkészképeségi vizsgái közben és után Adorjánban, Tisza-Körödon, Komádiban volt segéd és helyettes lelkész, azután Gyántán, a hol, mintha az isteni gondviselés szoktatni akarta volna a korai halál bus gondolatához, a derékban kettétört életű Tóth István csonka évét szolgálta ki; végre Erdőhegyen.

Kedves modorával, jó szívével, tanultságával a legigazabb szeretetet nyerte meg és érdemelte ki főnökei, barátai s a hívek részéről, kiknek az ígét lelkesen hir-

dette. 1898-ban a fekete-tóti egyház hívta meg lelkészül. Már akkor is ingadozó egészséggel bár, hiszen üdülés végett segédlelkézi praxisát is többször felbeszakítani volt kénytelen, de azért ifjui tüzzel kezdte meg működését az önálló lelkézi munkatéren. Kicsiny egyházát rendezti, tökesegélyt kér és nyer s az általa alapított takarékmagtárban az önszegély nagy jövőjü forrásait nyitja fel; lelkesít, buzdít, tervez, sietve, lázasan, mintha tudná sejtene, hogy az idő rövid . . . Oh de ki hitte volna, hogy ilyen nagyon rövid! Március elején már egészen megtörve jó haza, hogy gyógyulást találjon, de balzsam nincs Gileádban, s hiába a kétségbeesett szülék, a rajongással szerető nővér gondos apolása, forró szeretetük könyve s esdeklései. Egész a végsőkig reménykedik bár a kedves szenvedő, de már a legelső kinyílt ibolyára a lemondás fájó könnyei hullanak szeméből s ápr. 4-én egy igaz keresztyén lelkész férfias megnyugvásával úgy lelkét, mint anyagi ügyeit illetőleg elkészítve a számadás „tartozik” s „követel” rovatait, a halál álmára hunyja le azokat. Temetése ápr. 6-án ment végbe a nagyszámu rokonság, a hely s vidék intelligentiája s a pályatársak impozáns részvete mellett Koporsójánál alulírott mondott rövid imát, hiszen alig volt szabad ott érinteni is a vérző sebeket. Sirjánál a helybeli tanító rövid szép beszédet. Nem maradt szem szárazon és szív érzéketlenül.

Aludj édesen a sir ölében ifju pályatárs, nem leszesz egyedül ott sem, három jó testvéreddel egyesít az anyaföld pora. Te már a célhoz eljutottál s mi kik még itt a földön — sokszor keserűséggel sziveinkben küzdünk tovább — sorsodban a lét s nem lét titkait kutatjuk s azt kérdezzük az élet géniusától: vajjon nem jobb-e oda lenni? Isten veled s addig is mig kínzó kérdéseinkre nekünk is eljönne a biztos válasz, emlékezetted szeretettel őrizendjük meg. Ti pedig megtört szivü atya, siró édesanya, jó testvérek nyugodjatok meg a változhatatlanon, sebeiteket gyógyítsa be, ne erőtlen emberi szózat, hanem az Isten igéje, melyet hirdet családok feje s hirdetett az, a kiért gyászba öltöztetek. Oh nem lehet az — még az óriási vesztések dacára is — hogy reátok nézve annak ne volna ereje. Erő mely felemel a kétségek mélységeiből, megnyugtat az Úr akaratán, s életet, örök életet lát a halálban is.

Ferency Imre,
krassói lelkész.

A D A T O K

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez.

75. A nagykárolyi ev. ref. egyház története.

I-ső SZAKASZ.

(Folytatás.)

A templomnak toldásához és a falak magasztalásához hozzá kezdett az egyház az 1796-dik év jun. 6-kán, s az egész munka a templom külsején és belsején az 1800-dik év aug. hava 22-kén végeztetett el. A templomra tett költség volt összesen 3457 rhénes forint, a toronnyal és órával együtt 6470 rhénes forint.

A jelen nemzedék bámúlva fogja ezt olvasni, megfejthetetlen levén előtte, hogy ily roppant épület hogy kerülhetett ilyen kevés költségbe?! De ha az akkori pénz hihetetlen drágaságát elgondoljuk, midőn egy köműves pallér napszámja öt garas, egy pár 3 öles deszka 6 garas volt: méltán fel lehet tenni a kérdést, hol

vehették eleink e roppant költséget? holott készpénzük mennél kevesebb vala, mégis e nagy munkát hét év alatt bevégezték.

E kérdésre így felel akkori lelkész Keresztes Mihály; „hogy ez az egész költség az ekklezsia akkori buzgó tagjaitól telt ki apródonként ilyen módon, hogy míg az építés tartott, minden esztendőben más-más két becsületes alamizsna kérő tizedeseket tettünk, a kik minden itten esni szokott országos vásárok után, egyenként megkeresték az ekklezsianak minden tagjait, a kik mindenkor a szükséghez és tehetségekhez képest önként hol többet, hol kevesebbet adakoztak. Én ugyan — ugymond ő — az egész ekklezsia buzgóságát s az alamizsnázkodásban való fáradhatatlan készségét magasztalom: mindazáltal különös emlékezetben akarom hagyni azoknak neveiket. a kik e célra tete-mesebben adakoztak.”

Az adakozók neveit alább fogom megemlíteni.

Ez időtől fogva a mindinkább gyarapodó különböző felekezetek mellett az országos törvényeken nyugvó vallásbeli szabadságnak kedvező szárnya alatt példás esendességben élven ezen egyház: virágozni kezdett az egyházi élet, virágoztak benne az iskolák is. Az eddigi felsőbb elemi iskola gymnasiummá alakult, s számos vidéki növendékekkel dicsekedett. Magából a városi növendékekből számos ifjakat adott magának a debreceni főtanodának is. A templom belseje orgonával, fenyésített diófából készült, s pompásan aranyozott papi székkel és Urasztalával ékesítettet.

Igy folytak az idők a legszebb esendben a XIX. század szinte 3 tizedén. túl. Ekkor feltámad véletlenül az irigység ördöge, s tüzzel fenyegeti e várost, hogy a békés lakosok boldogságát semmivé tegye. Az 1836. év junius 25-én délután 4 órakor kondult meg először az egész várost felriasztó borzasztó jelszó. A reformátusok temploma szomszédságában ütött ki a tüzvész, mely egy óra alatt két házat teve semmivé. Alig hogy eloltatott a tűz, még füstölögtek a gerendák üszkei, midőn másik oldala felől a templomnak a leányiskola, honnan csak imént futának szét a kétségbeesett gyermekek, borúlt ismét lángba, melyről a templomnak északi keleti és déli része felől levő hajlékok egészen elhamvadának.

Kövezték ezt nemsokára több és borzasztóbb égések is. A lakosoknak ezen gyuladások miatti rémülését, növelték az éjjelenként elszórt fenyegető iratok, melyekben a gyuladás napja és órája is ki volt tűzve, a mi arra mutat, hogy bizonyos mester műhelyének kellett lenni ekkor e városban a gyújtogatásnak. Ki volt tűzve különösen a reformátusok temploma és iskolái. Szegény templom! ártatlan iskola! mit vétettél te? kinek állottál útjában, hogy büneidért a büntetésnek ilyenmü keserü pohara legyen rád nézve? A paróchiális ház és gymnasium lefedeleztett, az isteni gondviselés a maga szent hajlékát a lángok között csodásan megőrizte. Kitől s mi célból eredtek mindezek nem tudhatni; bár a leányiskola felgyújtója futás közben elfogatott, ki elébb a fűskolát akarta felgyújtani, az ekklezsia nádkötője levén, korcolni akarás végett felkérérdzett a padlásra, de figyelemmel kísértetvén itt nem boldogult: s ekkor ment át a másik iskola felgyújtására, az elfogott zsebében találtatott 4 pengő forint ezüst pénz is, a gyújtásnak a díjja: de hogy kitől kapta legyen, kiereszkolni nem lehetett.

Ezt követő három nap alatt mindig történtek gyújtások, mely idő alatt a város népe összeszedve némi házibutorait, kinn a város alatt rettegte borzasztó

sorsa végeredményét. Az említett év junius 28-kán délután 5 óra tájban oly ügyesen intézte pokolművét a városra a gonoszság ördöge, hogy a Somos-utca csanálói útfelöli végétől kezdve, hol a gyújtás történt, a városnak az a része, hol leginkább reformátusok laktak; és így a két Somos-utca, a nagy Magyar-utcának fele, a paróchia kertje északi szomszédságától kezdve a baromvásártg, s az egész baromvásár, ó-tégla színtelep, és a két újsor egész a temetőig, pár óra alatt rommá, fekete temetővé változott. Felszámíthatatlan vala a több száz ezerekre menő kár, melyet e gyújtás okozott. 300-nál jóval több épület lett lángok martaléka, mely által a reformáta egyház vagyonszáma egészen tönkre jutott. Emberélet ugyan áldozatul nem esett, ámde hány véres verejtékkel keresett életkeresmény felett jajgatott a kétségbeesett szerencsétlen, s mily borzasztó látványnak volt szemtanúja író is, ki a vész színhelyén jelen volt?! leírni nem képes.

Asztalos György,
ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteink köréből.** *A h.-bössörményi* egyház Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyzőt, *Rábé* pedig F. Varga Lajos majtisi lelkészt hívta meg lelkipásztorává. Gratulálunk a szerencsésen választott gyülekezeteknek. — *A nagy-ecsed-i templom felavatása* f. hó 17-én történik, hova egyházkerületünk ősz püspöke junius 16-án este fog megérkezni kíséretével, míg főgondnok úr ő méltósága csak 17-ikén reggel indul eszaki kastélyból Ecsedre. Nagy-Károly városa, Mérk, Fábriánháza és N.-Ecsed diadalkapuvál s bandériummal fogadja az átutazó egyháznagyot, melyben részt vesz az egyházmegye és járás is, élén Ilosvay Endre főszolgabíróval. Az egyházi szertartás főbb pontjai következők lesznek: 1. Püspök úr imája, 2. helyi lelkész egyházi beszéde. 3. Dr. Erdős József urvacsorai ágendája. 4. Kincses István keresztelése. 5. Eröss Lajos esketése. 6. Segesváry József esperes záró imája. Urvacsorát oszt hat lelkész. Óriási a készüllet megyszerte sőt a vármegye határain kívül is.

— **Menyhárt János alapítvány.** Margitáról írja a ref. lelkipásztor Balogh Ferenc: mélyen meghatotta lelkemet a szép megemlékezés a nagy professzorra, nemcsak élet és jellemrajz az, hanem igazi korrajz. (t. i. Menyhárt életrajza). „Lelkem indításából cselekszem, midőn 6 koronát küldök a Menyhárt alaphoz csatolás végett“. — Néhai Kiss Lajos ref. lelkész özvegye, tiszteletes Kézi Ilona, miután férje is tanítványa volt Menyhártnak „tanítványi emlék“ gyanánt két koronát küldött Margitáról a Menyhárt alaphoz. E 8 korona a collégium pénztárába adatik be. Kelt. az ajánlat 1900. május 28.

— **Konventi jegyzőkönyv.** Az április 24–27. Budapesten ülésezett ev. ref. konvent jegyzőkönyve 17 íven (264 lapon), Debrecen szab. kir. város nyomdájában, Sass Béla konventi jegyző szerkesztésében megjelent s a fűzésre szükséges néhány nap multán az egyházkerületekhez szét fog küldetni.

— **Halálozás.** A mezőtúri ev. ref. egyház és előjárósága mély fájdalommal tudatja nagytiszteletű **Lukács Dániel** úrnak, nemzeti szabadságharcunk alatt hadügyminiszteri fogalmazónak, a heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye kiérdemült esperesének, a tiszai ev. ref. egyház 27 éven keresztül volt lelkészének

s mezőtúri ev. ref. egyházunk 23 éven keresztül híven szolgált érdemes lelkipásztorának folyó hó 7-én, életének 82-ik, lelkipásztori hivataloskodásának 51-ik évében történt gyászos elhunytát. A boldogult hült tetemei folyó hó 9-én délelőtt 9 órakor a templomban tartandó egyszerű halotti ima után a felsőrézsi sirkertben fognak örök nyugalomra tétetni. Mező-Túr, 1900. junius 7. Az egyháztanács nevében: Bódi István főgondnok. Turgonyi Lajos lelkipásztor. Nyúgodjanak békében porai s legyen áldott emlékezete.

— **Clayton & Shuttleworth képes árjegyzéke 1900-ra.** Ritka diszes kivitelben jelent meg a Clayton & Shuttleworth cég képes árjegyzéke, a mely nemcsak a szemnek tetszően, hanem a szakszerűség követelményeinek megfelelőleg tartalmazza a cég által gyártott gépeket. Szívesen emlékezünk meg róla, mert ezen régi gyár tántoríthatatlanul ragaszkodik most is a soliditáshoz, a mely a magyar vevőközönségben nevét régi időktől fogva kedvelté tette. Föltalálhatják ezen árjegyzékben gazdáink a mezőgazdaság körében használt gépek szép kivitelű összes ábráit és a hozzá tartozó tüzetes leírásokat; és hogy a célszerűség a széppel legyen összekapcsolva, az árjegyzék lapjainak alsó felén Magyarország vidékeinek, grófi kastélyainak és természeti szépségeinek fényképeit láthatjuk igen sikerült fölvételekben; így tehát a száraz téma szórakoztató képekkel van megelevenítve. A diszes árjegyzéket a cég ingyen adja vevőinek és pedig minden évnegyed elején új kiadásban. A most közölt árjegyzék ezen évnegyedes kiadmányok 1-ső számát képviseli.

— **Egyéves önkéntességre előkészítő iskola.** Az egyéves önkéntesi jog tudvalevőleg bizonyos iskolák (gymnasium, reáliskola stb.) elvégzéséhez van kötve. De lehetnek egyéves önkéntesek az oly ifjak is, a kik nem végezték el azokat az iskolákat, ha t. i. még sor alatt nem állottak és a megkívánt fölvételi vizsgát leteszik. Van Debrecenben egy iskola, a mely az ilyen ifjakat, tekintet nélkül foglalkozásukra és előképzettségükre, a felvételi vizsgálatra előkészíti. Az iskola állami felügyelet alatt áll. Igazgatója Lichtblau Albert a ki készséggel és díj nélkül szolgál felvilágosítással.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát szíves olvasóink figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

— **Első leánykiházasítási egyesület m. sz.** Folyó évi május hóban 1327 jutalékrészt irattak be és nászjutalékok fejében 63,925 korona 19 fillért fizettek ki. 1900. január 1-től május 31-ig beirt összes jutalékrészek száma 6185 és a kifizetett nászjutalékok összege 194,473 korona 88 fillér. Debrecen és Hajdúmegye vezérképviselője **Baum Miksa** Miklós-u. 11. sz.

TARTALOM-JEGYZÉK: Igaz mérték. Nagy István. — Tárcsa: Ének. Erdélyi Imre. — Beszélgető Személyek Pápista Nagyságos Ur és Református Szegény ember. Közli: dr. Pallagi Gyula. — Tanügy: Középiskoláink és a magyar Alföld. Faragó János. — Irodalom. — Külföld: Párisi levelek. Bogdán Lajos. — Nekrológ: Gál György fekete-tóti lelkész. Ferency Imre. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő nagykarolyi ev. ref. egyház történetéhez. Asztalos György. — Különfélek:

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályásati hirdetés.

A beregi ev. reform. egyházmegyében a *mátyusi* IV. osztályú *lelkéssi állomásra*.

Javadalmazás : Földhaszonélvezet és a hívek által beszolgáltatott illetmények értéke a törvényes levonások után, konventünk megállapítása szerint 657 korona és az ezen összeg kiegészítésére szolgáló kongrua.

A megválasztott lelkész az elemi népiskola-ügy rendezéséig tartozik a tanköteles gyermekeket tanítani s a kántori teendőket végezni, a külön álló kántor-tanítói fizetésért.

Az állomás a megválasztás jogérvényesség válása után azonnal elfoglalandó.

A kellőleg felszerelt pályázati kérvények Sütő Kálmán espereshez Munkácsra (Bereg m. postahely.) folyó 1900. év július hó 15. napjáig küldendők.

Debrecen, 1900. június 6.

Kiss Áron,
püspök.

Pályásat tanári állásokra.

A *máramaros-szigeti* államilag segélyezett *ev. ref. főgymnasiumnál* :

- 1., a latin-görög nyelvi,
- 2., a földrajz-természetrajzi,
- 3., a latin-német (esetleg magyar) nyelvi,
- 4., a mennyiségtan-geometriai és
- 5., a történet-magyar nyelvi

tanszékekre ezennel pályázat hirdettetik. Az 1., és 2., alatti tanszékeket a nagymélt. m. k. vallás- és közoktatási miniszter ur kinevezés útján, a 3., 4., és 5., alatti tanszékeket a főgymnasium igazgatótanácsa választás útján tölti be.

Mindenik kinevezendő illetve megválasztandó tanár köteles lesz az illető, esetleg más rokon tantárgyakat heti 20 órán tanítani, azonkívül az esetleges helyettesítéseket külön díjazásra való igény nélkül teljesíteni, végül tanszékét az igazgatótanács által kijelölendő időben megtartandó székfoglaló értekezéssel elfoglalni.

Mindegyik tanszék díjazása egyenként évi 2400 korona törzsfizetés 400 kor. lakbér és a megfelelő 200—200 koronás ötödéves korpótlék, minél a más állami vagy prot. intézetnél eltöltött idő is beszámíttatik. A törzsfizetés fokozatos előléptetéssel 3200 koronáig emelkedhetik. Más tanintézeteknél alkalmazott pályázók magasabb törzsfizetése a fenti tanszékeknél is megmarad.

Pályázhatnak középisk. tanári képesítéssel bíró ev. ref. vallású egyének; ezek hiányában az oklevéllel még nem bíró tanár segédtanári minőségben évi 1600 korona fizetés és 300 korona lakbérrel alkalmaztatik. A pályázati kérvények anyakönyvi kivonattal, a képesítést, eddigi tanári, esetleg irodalmi működést, valamint a katonai szolgálat teljesítését igazoló okmányokkal s életrajzi adatokkal felszerelve, *f. é. június hó 30-ig* alólirotthoz küldendők be. Az 1. és 2. alatti tanszékekre pályázóknak kérvényeiket a nm. vall. és közokt. miniszter úrhoz, a többieknek a m.-szigeti ev. ref. Lyceum igazgatótanácsához kell címezniök. Mindenik tanár az orsz. tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagja.

M.-Sziget, 1900. május 5-én.

Héder János,
lic. h. gondnok.

2—2.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni fessék.